

a házasságot, ha a házasuló felek egyéb feltételeken felül ezt a bizonyítványt is bemutatják.

Természetesen gondoskodni kell alkotmánybiztosítékként arról is, hogy ha az orvos a bizonyítvány kiállítását megtagadná és azt a fél magára nézve sérelmesnek találná, panasszal fordulhasson a kir. törvényszékhez, aki a panasz felett perenkívüli eljárásban orvosszakértők meghallgatása után határozna.

Bizonyos, hogy még ilyen szabályozás mellett is elő fog fordulni, hogy olyan egyén köt házasságot, akit attól el kellett volna tiltani, mert hiszen éppen a legsúlyosabb baj, az elmebetegségek különböző esetei gyakran csak hosszabb megfigyelés után állapíthatók meg s egy rövid vizsgálat alatt esetleg nem észlelhetők. Ezekre az esetekre ezentúl sem marad más orvoslás, mint a házasság érvénytelenítése, mert a házasságkötés előtti kötelező orvosi vizsgálat által megállapított tények ellenkezője mindég bizonyítható. Mégis ezeknek az intézkedéseknek azonnali következményeként igen meg fog csökkenni azoknak a pereknek a száma, amelyeket a jelen szabályozás mellett a házastárs egészségi állapotában, mint lényeges személyi tulajdonságában való tévedés miatt indítanak, távolabbi következménye pedig a születési feltételek megjavítása által a család és a nemzet egészségének megjavulása. ezen keresztül pedig szociális, értelmi, erkölcsi és gazdasági fejlődése lesz.

Dr. Szentmiklósi István

kir. ítélőtáblai tanácsjegyző.

A magánvégrendeleti tanúk relativ tanuzási képessége.

Az m. kir. Kúria I. 1324/1938. számú folyó évi május hó 4. napján kelt, a Jogí Hirlap XIII. évfolyamának 22. számában közölt ítéletének alapját a következő tényállás képezi:

A klinikán betegen fekvő végrendelezőt a végrendeleti tanúk személyesen nem ismerték. A végrendelezéskor meghívott tanúk az örökösök személyazonosságáról akként győződtek meg, hogy egyrésztől megtekintették a beteg ágyára erősített, úgynevezett fejlapot, melyen a beteg nevének kívül más személyi adat nem volt, másrésztől meghallgatták az ápolónőt. Ez kijelentette, hogy a végrendelező azonos az ágyban fekvő beteggel. A tanúk hallották azt is, hogy a szolgálatot teljesítő klinikai orvos a végrendelezőt a fejlapon feltüntetett néven szólította meg.

A törvényes örökösök a végrendeletet azon címen támadták meg, hogy a végrendeleti tanúk nem ismerték a végrendelezőt, és így végrendelete érvénytelen. A Kúria azonban a keresetet elutasította és újból megállapította, hogy a végrendeleti

tanúk akkor is rendelkeznek az 1876. évi XVI. t.-c. 3. §-ában megkívánt tanúzási képességgel, ha a végrendelezőt korábban személyesen nem is ismerték, de személyazonosságáról a végrendekezés előtt valamely megbízható módon meggyőződést szereztek. Kimondotta továbbá azt is, hogy alaptalan a felperesnek az az érvelése, hogy a betegek ágya felett elhelyezett fejlap a személyazonosság bizonyítására alkalmatlan, mert a néven kívül egyéb személyi adatot nem tartalmaz és az csupán a beteg bemondása alapján állíttatik ki. Jelen esetben egyébként a Kúria szerint a beteg személyi adatainak helyessége, a tanársegéd vallomása és bizonyítványa alapján, valamint a régebbi hátralelkos ápolási költségek behajtását tanusító iratokból nyilvánvalóan kitűnik és nem vitás, hogy az örökhagyó személye a klinikán ismert volt.(?) Tehát a klinikai ápolónő és orvos, — akik ugyan a végrendekezéskor tanúként nem is szerepeltek, — a végrendelező személyében semmi szín alatt nem tévedhettek!!!

A Kúria ítéletének indokolása új irányt szab a végrendekezési jog e fejezetének és oly ösvényre lép, melyet követni minden gyakorlati jogász teljes joggal tart aggályosnak.

A kérdés lényegéhez azonban csak úgy juthatunk el, ha e tárgykörrel kapcsolatos felfogások változásait és a joggyakorlat mai álláspontját néhány mondatban felvázoljuk.

A görög bölcse filozófiai tanítása semmire sem áll jobban, mint az élő jogra, ahol a *panta rei (παντα ρει)* elve állandóan érvényesül. Hogy a témánál maradjunk, éppen a végrendeleti tanúk számánál és tanúzási képességének megállapításánál látjuk ezt a folyékony halmazállapotot. A római jog még hét tanút, a régi francia jog hat, a magyar nemesi jog öt tanú jelenlétét kívánta, az angol-amerikai jog ma két tanúval éri be, míg az érvényben lévő magyar magánjog szerint az idegen kézzel írott magánvégrendelethez négy tanú közreműködése szükséges. Hasonló változás látható a végrendeleti tanúk alkalmazásánál is. A régi magyar magánjog (1715: XVII. t.-c. 1. §.) meghívott tanúkat rendelt, míg az 1876. évi XVI. t.-c. (alább: V. T.) miniszteri indokolása csupán hangsúlyozza a tanúskodásra való felhívás kellékét. A gyakorlat azonban még ezt is megszüntette. (Jogállam 1913. évfolyam 539.)

Kétségtelen tehát, hogy a *favor testamenti* elve lassan átötri azokat a korlátokat, melyek a végrendekezés aktusát olykor megoldhatatlan alakszerűségekhez kötötték és a gyakorlat mindjobban liberális irányba fejlődik. (A magánjogi törvénykönyv javaslatának egészen szabadelvű 1838. §-át azonban a gyakorlat még nem honosította meg. (C. I. 728/1938.)

A holográf végrendelettől eltekintve, minden végrendelet érvényességéhez, tanúra van szükség.

A tanúk ugyanis „nemcsak az ügymenet bizonyítására van-

Miután a törvény e képesség mibenlétét és határait, megszerzésének módját, valamint annak idejét nem állapította meg, az itt mutatkozó hézagokat felsőbb bíróságaink joggyakorlata pótolta.

1. A tanúzási képesség fogalmi körének és e kör külső határainak megvonásánál fejlődés mutatkozik.

Az 5622/1907. M. d. II. 131. számú ítélet: „oly végrendeleti tanúk alkalmazása, kik az örökagyót nem ismerték a végrendelet érvénytelensége kimondásának alapjául szolgál” túl szigorú és a törvénnyel is ellentétes álláspontját a későbbi joggyakorlat korrigálta. A P. I. 2695/1925. M. d. XV. 35. sz. ítélet szerint már: „nem szükséges, hogy a végrendeleti tanúk az örökagyót személyesen ismerjék és vele előzően beszéltek legyen, hanem elég, ha az örökagyót annyira ismerik, hogy személyazonossága iránt kétségben ne legyenek”. Majd „az 1876: XVI. t.-c. 3. §. nem szabja meg, hogy a végrendeleti tanúk az örökagyót személyesen ismerjék és vele előzően beszéltek legyen, hanem csupán azt kívánja meg, hogy a tanúk képességgel bírjanak annak bizonyítására, hogy az örökagyó személyében család vagy tévedés nem történt, vagyis elég, ha az örökagyót annyira ismerik, hogy személyazonossága iránt kétségben ne legyenek”. (P. I. 4616/1921.) Hasonlóképpen szól a Kúria P. I. 4822/1926. sz. ítélete.

E képességek megítélésénél azonban a tanú nem lehet szubjektív, mert „annak ellenére sem állapítható meg abból a körülményből, hogy L. tanú az örökagyó személyazonosságáról a törvény által megkívánt módon meggyőződött, hogy magának a tanúnak a személyazonosság tekintetében nem voltak aggályai. A törvény ugyanis a tanútól egyenesen azt kívánja meg, hogy a személyazonosság bizonyítására képességgel bírjon s e képesség kimutatására a tanú egyéni véleménye nem elegendő”. (C. I. 5491/1935.)

Ebből az elvi jelentőségű kúriai ítéletről a contrario kétségtelenül leszűrhető az a jogszabály is, hogy a személyazonosságra vonatkozó meggyőződés alapja csak tárgyilagos vélekedés lehet. Tárgyilagos meggyőződés viszont fogalmilag annyit jelent, hogy a meggyőződés a rendes ember szokásos gondosságával gyűjtött hiteltérdemlő adatokon nyugszik.

Annak a képességnek fogalmi körét és határait tehát, mely a tanút a személyazonosság igazolására alkalmassá teszi, a joggyakorlat kétséget kizáró módon megállapította.

2. A joggyakorlat azonban megállapította azt is, hogy e képességet mily módon szerezheti meg a közreműködő tanú.

„Az a tény, hogy az após mondotta a három végrendeleti tanúnak, hogy az, aki végrendelkezni akar, az az ő menyje, nem volt alkalmas módja annak, hogy a tanúk a végrendelkező sze-

mélyazonosságáról meggyőződést szerezzenek. Az, hogy a végrendelező a tanúk előtt magát megnevezte, szintén nem alkalmas módja annak, hogy a tanúk kétséget kizáró módon tudomást szerezzenek a végrendelező kilétéről. Az a körülmény végül, hogy az egyik végrendeleti tanú személyesen ismerte a végrendelezőt, szintén nem volt alkalmas arra, hogy a többi három tanú meggyőződést szerezhessen a végrendelező személyazonosságáról. Ha elégséges volna, hogy a végrendelezőt személyesen ismert tanú mondja meg a többi tanúnak, ki a végrendelező, akkor ez végeredményben egyértelmű lenne azzal, hogy elég, ha egy tanúnak van meg a törvény 3. §-ában említett képessége." (P. I. 4822/1926., hasonlóképpen C. I. 5077/1934., 5941/1935.)

Elégtelennek mondta ki továbbá a Kúria, hogy a tanúk közül három csak úgy szerzett tudomást a végrendelező kilétéről, hogy ez a végrendelezésről a vele rokonságban álló egyik tanúval és az ugyancsak jelenlévő kedvezményezett rokonsággal tegeződő és családi kapcsolatra mutató beszélgetést folytatott. Ez a beszélgetés valószínűvé tehetette ugyan a tanúk előtt az örökhatyó személyazonosságát, de nem volt elegendő ahhoz, hogy ők arról kétséget kizáróan meggyőződjenek. (4791/1929. J. H. VI. 12. Zalán.)

A gyakorlat tehát megállapította azt is, hogy e képességet nem a végrendelező, vagy környezetének nyilatkozataiból, hanem tárgyi alapon szerezheti meg a tanú. (Hasonló álláspont Zalán.)

3. Megállapította a joggyakorlat végül, hogy e képességeket mikor kell megszerezni.

„Okszerűen következik, hogy a tanúknak a 3. §-ban megkövetelt képességüket nem a végrendelezéskor a végrendelező környezetében lévő egyének egyszerű bemondásából kell megszerezniök, hanem nekik már előzőleg a saját észleleteikből merített meggyőződésük alapján kellett, hogy legyen tudomásuk arról, hogy a végrendelező valóban az a személy, aki előttük végakarátát kinyilatkoztatja." (P. I. 8115/1915. Fabinyi: Magánjog V. kötet.) „A tanúknak a végrendelezés idejét megelőzően szerzett saját személyes észleleteik alapján kell az említett körülmények bizonyítására képességgel bírniök. Az ily módon megszerzett képesség hiányát nem pótolhatja sem a végrendelező személyére vonatkozóan a végrendelezés alkalmával magától a végrendelet-tevőtől, vagy másoktól kapott közlés, sem pedig olyan körülménynek az észlelése, amelyekből több, vagy kevesebb valószínűséggel, de nem teljes bizonyossággal lehet következtetést vonni arra, hogy a tanúk előtt végrendelező, de általuk a végrendelet tétele előtt nem ismert személy azonos azzal, akit az okirat feltüntet." (C. I. 728/1938.)

Ezekből az elvi jelentőségű határozatokból megállapítható,

hogy a tanúzásra szolgáló képességet a végrendelet megtételé-
előtt kell megszerezni.

Hogy ez a megelőző idő hol végződik, arra Kúria feleletet
nem ad. Egy azonban kétségtelen és pedig az, hogy ez a végren-
delkezés idejével egybe nem eshetik.

Összegezve az elmondottakat:

A joggyakorlat mai állása szerint a magánvégrendelet ta-
núnának egyéb kellékeken felül olyan képességgel is kell bírnia,
mely őt a rendes ember gondossága mellett kétségben nem
hagyja az örökhagyó személyazonossága tekintetében. A sze-
mélyazonosságra vonatkozó tudomását viszont nem a végren-
delkezés idejekor, hanem azt megelőzően, és nem egyes környezet-
ben lévő személyek bmondása alapján, hanem tárgyi alapon
kell megszereznie.

Ha ezekben a jogszabályokban körülírt kritériumokat mint
kvalifikációs kellékeket alkalmazzuk a Kúriának bírálat tár-
gyát képező ítéletére, nyomban világossá válik, hogy ez az ítélet
az eddigi joggyakorlatban kifejezett elvektől lényegesen eltér.

1. A konkrét esetben a tanúk a végrendelezőt személyesen
nem ismerték. Személyazonosságának megállapítása tekinté-
ben tehát a rendes ember gondosságával kellett volna eljárniok.

Miután meggyőződésük alapját képező egyetlen tárgyi bi-
zonyíték a beteg ágyára erősített fejlap volt, joggal támadhat-
nak aggályaink a tekintetben, hogy a rendes ember gondossága
mellett ez az egyetlen tárgyi bizonyíték kizárja-e valóban a meg-
tévesztés lehetőségét.

Köztudomású dolog, hogy nap-nap után szállítanak be a
klinikára nyilvános helyeken eszméletlen állapotba jutott bete-
geket, akiknek személyazonosságát a klinika, vagy kórház a be-
teg zsebében talált, gyakran hiányos okmányok alapján igyek-
szik megállapítani. Nap-nap után fordul elő az is, hogy a sze-
mélyazonosságra vonatkozó megnyugtató bizonyíték a betegnél
egyáltalán nincs.

Ezekre figyelemmel tehát igen kétes értékű bizonyíték az
a fejlap és, ha a környezet és a végrendelező nyilatkozatait
számításon kívül kell hagyni, a rendes ember gondosságával
gondolkodó személy joggal lehet kétségben a személyazonosság
tekintetében.

2. Áttörte a Kúria azt az elvet is, hogy a tanúk meggyőző-
dése csak tárgyi alapon nyugodhat. Ítélete ugyanis az ápolónő
és a tanársegéd nyilatkozatain, mint döntő bizonyítékokon épült
fel. Az az ítéleti megállapítás ugyanis, hogy a tanúkként közre-
sem működő ápolónő és tanársegéd vallomása szerint a sze-
mélyazonosság nem volt kétséges, annyit jelent, hogy minden
eddigi joggyakorlatával homlokegyenest ellenkezően a Kúria
arra az eredményre jutott, hogy a végrendelező személyazonos-

ságának megállapítására a környezetében lévő személyek nyilatkozata is elegendő. Mert, ha el is fogadjuk azt, hogy a kórházi fejlapon lévő adat megnyugtató tárgyi bizonyíték a személyazonosságra nézve, a gondolatláncnak legfontosabb szemét, azaz, azt a körülményt, hogy az X. Y. fejlappal ellátott ágyban valóban X. Y. fekszik és nem más, ezt egyedül és kizárólag a végrendelező környezetében lévő személyek nyilatkozatai igazolták.

A tanúzáshoz szükséges relatív képesség tehát nem a tanúk, hanem a környezetében lévő személyekben volt meg.

3. Végül áttörte a Kúria az időbeliség kérdésében eddig vallott álláspontját is.

A végrendeleti tanúk ugyanis a végrendelező személyazonosságáról vitathatatlanul a végrendekezés idejekor és azzal egyidejűen szereztek tudomást.

— . —

Teljes mértékben osztjuk azt a felfogást, hogy a modern jogszolgáltatás kezét nem kötheti gúzsba merev jogszabályok rendszere, s hogy az igazságszolgáltatásnak a körülményekhez simuló magasabb erkölcsi és jogi norma kifejezőjének kell lennie. Az igazság görög szimbóluma ne legyen továbbra is bekötött szemű istennő, kinek egyik serpenyőjében a jogi érdekek összeütközése, a másikban az előre megírt jogszabály van csupán.

Minden gyakorlati jogász helyesli, hogy megoldottuk a szemeket borító fátylat, hogy az Igazság ma lát, és a mérleg serpenyőjén túl és olykor messzebb is tekint.

Azokban úgy érezzük vannak mégis bizonyos határok, melyeket éppen az igazságszolgáltatás magasabb érdekei védelmében nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Szerény véleményünk szerint nagyobb érdeket sért az az ítélet, mely a jogszabályok figyelmen kívül hagyásával a jogbizonytalanság okozójává válhat, mint az, amely a jogszabályok alkalmazása mellett, csupán az egyén méltányosságvédelte érdekén ejt sebet. A közérdek magasabb szempont, mint a magánérdek.

Végül megjegyezzük, hogy e vitát maga a Kúria döntötte el, amikor e kritikánk tárgyát képező ítélet kihirdetése előtt 8 nappal ugyanazon tanács, ugyanilyen tényállás mellett C. I. 728/1928. szám alatt kimondotta, hogy a külön szoba ajtaján és a láztáblán (fejlapon) lévő névből, a kapuórtól és a végrendelező szüleitől szerzett adatok nem zárhatták ki a megtévesztés lehetőségét és így függetlenül attól, hogy történt-e csalás, vagy tévedés a végrendelező személyében, a végrendelet a tanúk tanúzási képességének előbbi hiányai folytán, — érvénytelen.

Dr. Hirkó Boldizsár

bpesti kir. közjegyzőhelyettes.